

Staven 8-11, Aspudden

Antikvarisk konsekvensanalys
avseende förslag till utveckling av fastigheterna

2020-10-21

Nyréns Arkitektkontor

PROJEKTINFORMATION

Uppdragsgivare: Besqab AB via Anna Lindström

Konsekvensanalys utförd av:

Urban Nilsson, uppdragsansvarig

Fredrik Innerstedt, byggnadsantikvarie certifierad sakkunnig kulturvärden (k)

Nico van Gelderen, landskapsarkitekt

Linda Thörner, byggnadsantikvarie certifierad sakkunnig kulturvärden (k)

Fotografier där inget annat anges: Nyréns arkitektkontor AB

Bilder och situationsplaner på förslag: DinellJohansson arkitektkontor

Omslagsbild: DinellJohansson arkitektkontor

Innehåll

Inledning	4
Utdrag ur områdesprogram 2013 - kulturhistoriska värden	5
Utdrag ur områdesprogram 2013 - riktlinjer	6
Utdrag ur kulturmiljöutredning 2012 - Kulturhistoriskt värde och karaktär	7
Utdrag ur kulturmiljöutredning 2012 - Riktlinjer	8
Historik - Kvarteret Stavens utveckling och tidigare rivningar	9
Samrådsförslag - övergripande beskrivning	13
Vystudier	14
Vy - Sigfridsvägen	15
Vy - Alvastravägen	16
Vy - Schlytersvägen	17
Antikvarisk konsekvensanalys	18

Inledning

Områdesinformation

Fastighetsbeteckningar: Staven 8-11
Adress: Schlytersvägen/Sigfridsvägen
Stadsdel: Aspudden
Kommun: Stockholm
Församling: Hägersten
Härad: Svartlösa

Bakgrund och syfte

Stadsbyggnadsnämnden har påbörjat ett planarbete för fastigheterna Staven 8-11. Planens syfte är att vidareutveckla en småskalig täthet och skapa en sammanhållen helhet i Aspudden genom kvalitativ arkitektur och en volymhantering som är anpassad till platsen och ansluter till stadsbilden. Området ligger i Aspuddens östra delar i nära anslutning till Essingeleden E4/E20.

Sedan tidigare finns ett områdesprogram framtaget som omfattar de aktuella fastigheterna, *Program för Aspudden och Midsommarkransen, april 2013*. Programmet ska vara vägledande för planeringen av den centrala stadens utvidgning. För att tydliggöra vilka kulturvärden som kan påverkas av ny bebyggelse så togs en övergripande kulturmiljöutredning fram *Aspudden och Midsommarkransen, kulturmiljöutredning. Nyréns arkitektkontor 2012-03-15*. Föreliggande dokument konsekvensbeskriver planförslaget ställt mot de värden och rekommendationer som identifierades i kulturmiljöutredningen och programmet, liksom mot gällande lagrum.

Två ytterligare närliggande detaljplaner pågår, dels i kvarteret Sothönan, dels söderut längs Schlytersvägen.

Förutsättningar/gällande lagrum

Stockholms översiktsplan

Aspudden är i översiktsplanen beskrivet som "stadsutvecklingsområde – komplettering". "I Aspudden finns stora möjligheter till stadsutveckling genom komplettering av ny bostadsbebyggelse, förskolor och skola och service, vilket bland annat lyfts fram i programmet för Aspudden och Midsommarkransen som beslutades 2013. Både Aspudden och Gröndals stadsdelscentrum bör stärkas med mer bebyggelse för utökad underlag för befintliga verksamheter och service samt för nyetableringar. I samband med utvecklingen av Lövholmen kan Gröndalsvägen kompletteras med

ny blandad bebyggelse och skapa bättre framkomlighet för tvärbanan. Genom att stärka Aspuddsparken kan den fungera som målpunkt även för omkringliggande stadsdelar."

Plan- och bygglagen

Enligt plan- och bygglagens 2 kap. 6 § så ska "bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av god helhetsverkan". Utöver det ska "ändringar och tillägg i bebyggelsen göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas".

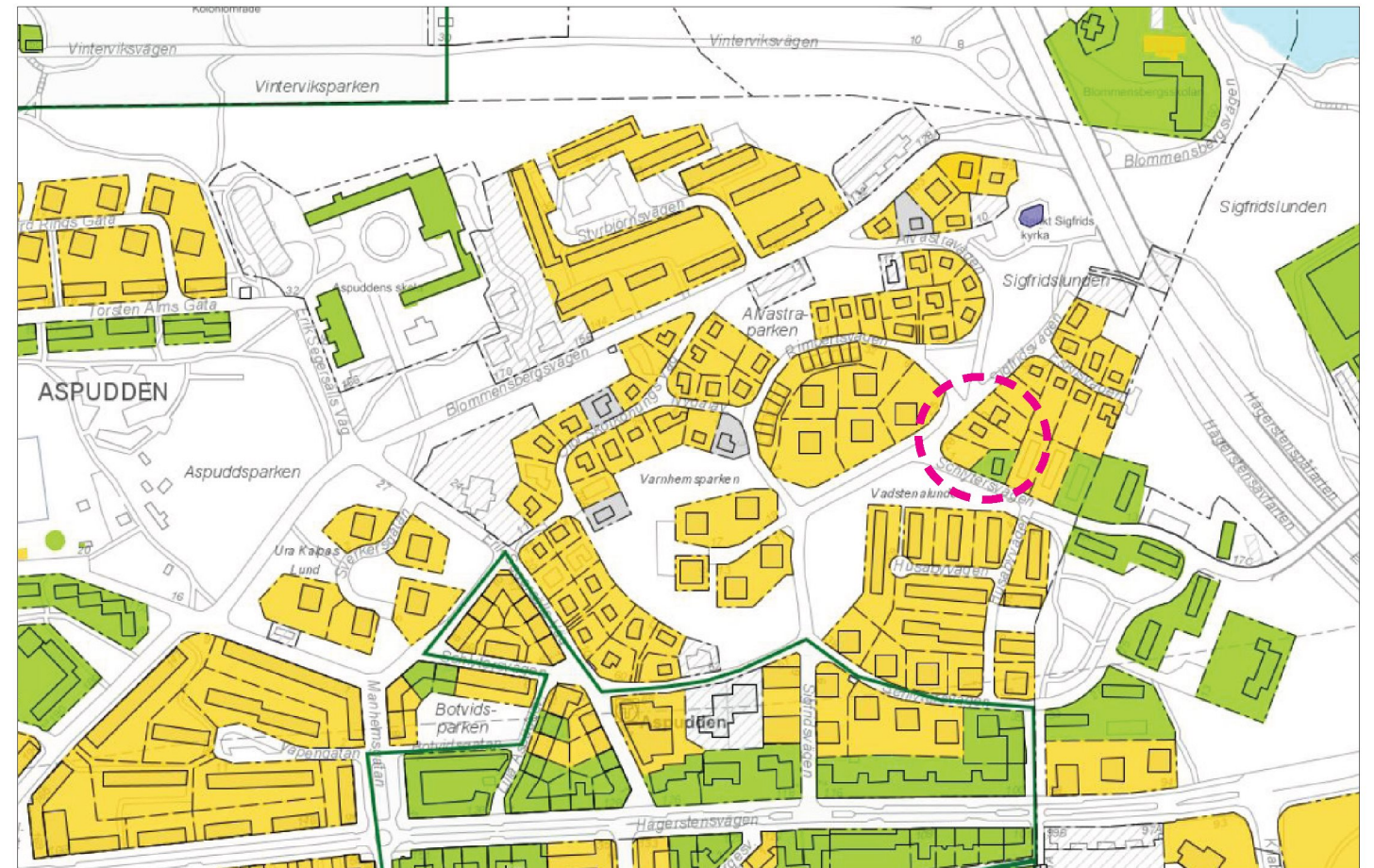
Kvarteret Staven omfattas stadsplan 0180-124A, fastställd 1918, som anger användningen bostäder med prickad mark. Genomförandetiden för planen har gått ut.

Stockholms stadsmuseums kulturhistoriska klassificering

Tre av fastigheterna inom planområdet är gulklassade av Stadsmuseet vilket innebär att de är fastigheter med "bebyggelse av positiv betydelse för stadsbilden och/eller av visst kulturhistoriskt värde". Staven 8 är grönklassad vilket innebär att det är en fastighet med "bebyggelse som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt". Staven 8 är den enda grönklassade villafastigheten i Aspudden.

Läsanvisning

Dokumentet är uppdelat på följande vis: initialt beskrivs bakgrund, syfte och grundläggande planförutsättningar (denna sida). Därefter återges de slutsatser, värden och rekommendationer som togs fram i kulturmiljöutredningen och områdesprogrammet. Därefter beskrivs förslaget översiktligt. Därefter följer vystudien, där vyer som bedömts som viktiga presenteras och beskrivs utifrån vilka kulturhistoriska värden som kan utläsas ur vyn. Därefter presenteras ett fotomontage där de förslagna förändringarna har monterats in i den tidigare vyn, och påverkan på de tidigare presenterade värdena beskrivs. Följande del analyserar planförslagets påverkan på tomtens och områdets kulturmiljövärden utifrån den kulturhistoriska värdering och till viss del de rekommendationer som togs fram i kulturmiljöutredningen.

Stockholms stadsmuseums klassificeringskarta. Staven 8-11 (röd streckad ring). Norr om Kv. Staven ligger det blåklassade kapellet S:t Sigfrid. Staven 8 är den enda grönklassade villan inom området. Stockholms stad, DpWebmap.

	BLÅ Fastighet med bebyggelse av synnerligen högt kulturhistoriskt värde
	GRÖN Fastighet med bebyggelse som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt
	GUL Fastighet med bebyggelse av positiv betydelse för stadsbilden och/eller av visst kulturhistoriskt värde

Läsanvisning

Beskrivande text är markerad med grå bakgrund.

Analyserande text är markerad med gul bakgrund.

Konsekvensbeskrivande text är markerad med röd bakgrund.

Utdrag ur områdesprogram 2013 - kulturhistoriska värden

Programmets övergripande inriktning

Programmets huvuddrag föreslår grön promenad förbi Kv. Staven, med koppling till S:t Sigfrids Kapell. Nya bostäder föreslås lämpliga direkt norr om Staven.

Kulturhistoriskt värde

Programmets avsnitt om kulturhistoriska värden innebär i praktiken en upprepning av stadsmuseets kulturhistoriska klassificering, S:t Sigfrids Kapell nämns också.

I programmets avsnitt avseende konsekvenser hänvisas till kulturmiljöutredningen: ”gällande övriga kulturhistoriska värden har en kulturhistorisk utredning tagits fram i samband med programarbetet. Där finns riktlinjer för hur kompletteringar, ur ett kulturhistoriskt perspektiv, kan göras på ett hänsynsfullt sätt. Riktlinjerna bör följas i de detaljplaner där de kulturhistoriska värdena riskerar att påverkas.”

Utklipp programförslag för Aspudden och Midsommarkransen.
Projektområde markerad med röd streckad ring.

Utdrag ur områdesprogram 2013 - riktlinjer

Riktlinjer för ny bebyggelse

För att hitta ”nyckelfrågor” som är viktiga att förhålla sig till i detaljplaneskedet anges huvudprinciperna vara: *varierat, grönt, skala*. Alla dessa principer aktualiseras i kvarteret Staven även om de kan ges olika vikt avseende det kulturhistoriska värdet.

Godkänt dokument - Linda Palo, Stadsbyggnadskontoret Stockholm, 2013-04-11, Dnr 2011-08257

Stadsbyggnadsprinciper

Programmet föreslår utveckling i stadsdelarna på en övergripande nivå och går inte in på detaljer gällande gestaltning, placering och utformning av de nya byggnaderna. För att klargöra vilka nyckelfrågor som är viktiga att förhålla sig till i detaljplaneskedet anges några huvudprinciper.

Småskaligt

Det förra sekelskiftets karaktäristiska förstadsbebyggelse med höga takfall och tom upplevs idag som småskalig, men är ett uttryck för uppfinnelserikedom hos byggherrar som ville maximera byggrätten. Småskaligheten är en viktig del av stadsdelarnas identitet och känslan av en mänsklig skala bör vara vägledande vid planläggning av nya byggnader. På vissa platser kan det vara motiverat att gå upp i höjd, exempelvis för att skärma ny och befintlig bebyggelse från buller eller för att förtydliga topografin och stadsdelarnas fronter.

Småskaligt

Grönt

Varierat

Grönt

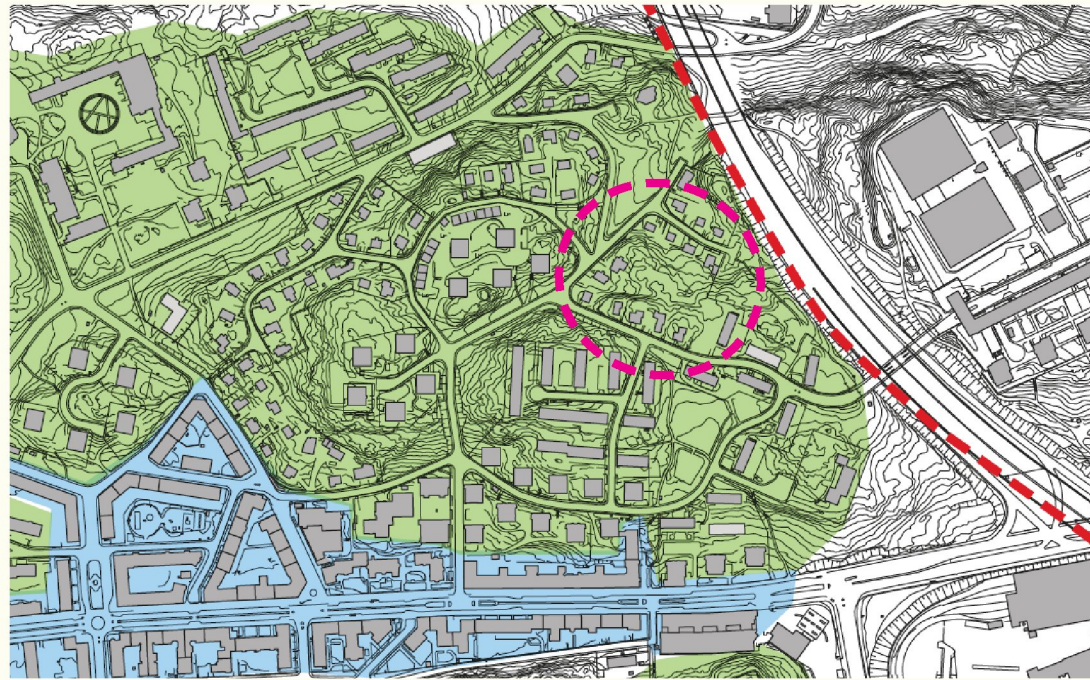
Aspudden och Midsommarkransen är gröna stadsdelar. Grönskan består dels av de naturområden som omgärdar stadsdelarna men också av de halvprivata rum som är karaktäristiska för stadsdelarna. Grönskan mellan husen spelar en avgörande roll för upplevelsen och ska finnas med som en viktig förutsättning när nya byggnader planeras. Den bostadsnära naturen ska kompletteras med förstärkta befintliga parker, nya fickparker och gröna promenader. Sammanhängande stråk som är viktiga för de ekologiska sambanden ska bevaras. Genom att fortsätta bygga stadsdelarna med grönska mellan husen, kan den gröna upplevelsen i stadsdelarna bevaras.

Varierat

Med ett gatunät från tidigt 1900-tal, bebyggelse från mestadels 30- och 40-talen och en del tillägg från senare årtionden är Aspudden och Midsommarkransen varierade stadsdelar. Variationen finns både i arkitekturen och i en funktionsblandning, där lokaler i bottenvåningarna är insprängt lite varstans i stadsdelarna. Nya hus ska byggas med hög arkitektonisk kvalitet. Utformningen av bottenvåningar har stor betydelse och på vissa platser längs stadsstråken bör tvingande bestämmelser för lokaler i bottenvåningen införas i detaljplanen. De nya större bebyggelseområdena ska bidra med sin egen typologi. För att skapa bra förutsättningar för en varierad arkitektur ska minst två olika arkitektkontor anlitas i de större områdena.

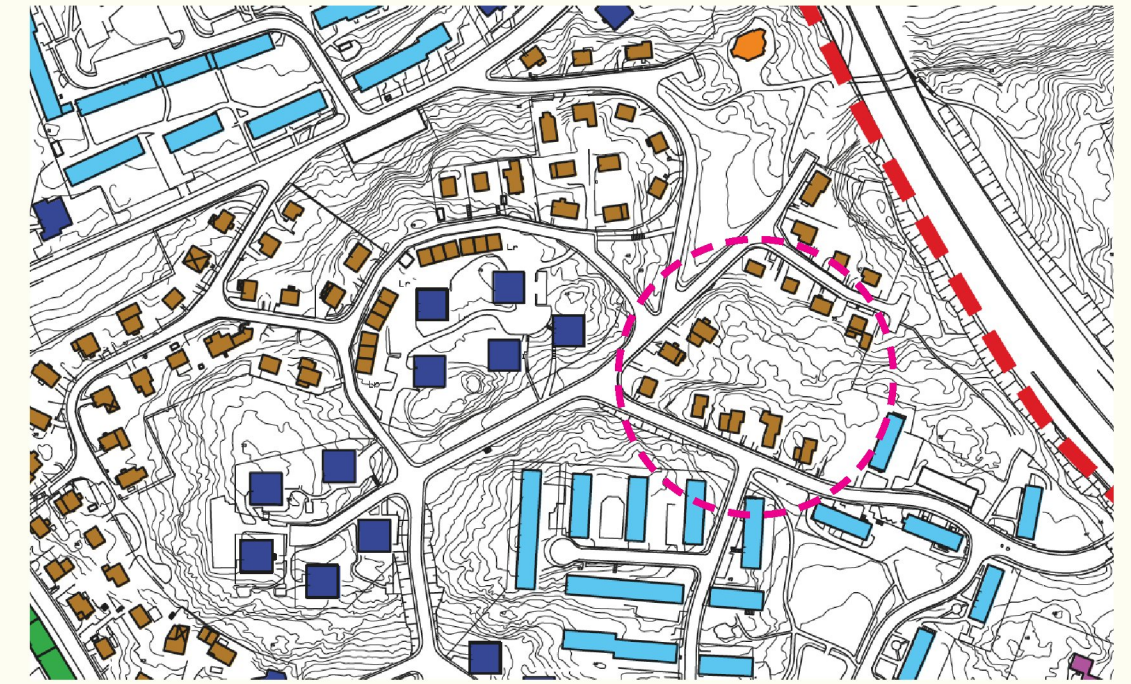
Utdrag ur kulturmiljöutredning 2012 - Kulturhistoriskt värde och karaktär

Sammanhängande bebyggelsemiljöer

Kvarteret Staven, markerad med röd ring, utgör en del av Aspuddens expansion under 1940-talet.

Bebyggelsen består i huvudsak av dels bebyggelse i park (grönt på kartan), dels av stenstad med slutna/halvslutna kvarter och bebyggelse i direkt anslutning till gatan (blått på kartan).

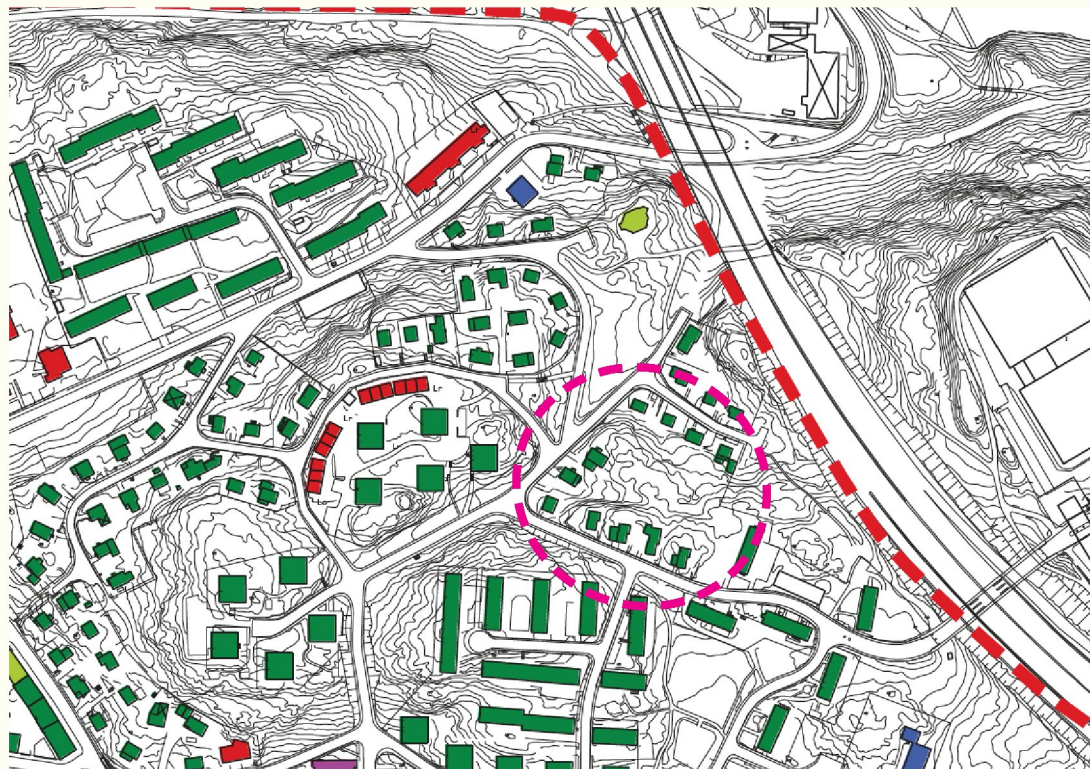

Bebyggelse typer

Villorna eller småhusen i Staven, markerad med röd ring, omges framförallt av lamellhus/smalhus i park, 3-4 våningar (ljus blå) söder om kvarteret.

Men även av punkthus upp till 5 våningar (mörkare blå) i väster.

Lameller, punkthus och villor, är grupperade och placerade i huvudsak i förhållande till platsens topografi.

Bebyggelsens ålder

Homogent 1930-40-tal i kvarterets Staven omgivning.

Radhusen i kvarteret Doppingen, väster om Staven, uppfördes under 1990-2011 (röda)

Utdrag ur kulturmiljöutredning 2012 - Riktlinjer

Riktlinjer för ny bebyggelse

Ny bebyggelse bör utformas med hänsyn till de befintliga bebyggelsemiljön.

I Staven avser detta bebyggelse i park.

ATT KOMPLETTERA BEFINTLIGA BEBYGGELSEMILJÖER

Aspudden och Midsommarkransen har två huvudsakliga bebyggelsemiljöer; stenstad med slutna/halvslutna kvarter och byggnader i gatuliv med bearbetade gårdsmiljöer, samt fristående bebyggelse placerad i naturpark. Ur kulturmiljövårdande synvinkel bör nya byggnader inom eller i anslutning till dessa miljöer utformas med hänsyn till den befintliga bebyggelsemiljön.

Äldre förstad med slutna/halvslutna kvarter

- ✘ Ursprungliga vindlande gatusträckningar bör inte dras om eller byggas igen.
- ✘ Viktiga siktlinjer och fondmotiv bör bevaras.
- ✘ Ny byggnad bör anpassas till angränsande bebyggelse vad gäller takfotshöjd. Takfotshöjden bör
följa terrängen och trappa ner eller upp beroende på gatans lutning.
- ✘ Ny byggnad bör generellt sett uppföras i liv med befintlig bebyggelse, men variation förekommer.
- ✘ Halvslutna gårdar från 1930-talet bör inte slutas.
- ✘ Högre gårdsbebyggelse bör inte tillföras.
- ✘ Balkonger bör i första hand vändas mot gård.
- ✘ Sockelvåningar bör utformas så att de berikar gaturummet.

Lamell-, punkthus- och villabebyggelse i park

- ✘ Ny byggnad bör placeras med hänsyn till lamellhustankarna om ljus och luft mellan husen samt
med förgårdsmark.
- ✘ Hänsyn bör tas till parkmarken; rörelsestråk, siktlinjer, naturformationer och träd.
- ✘ Placeringen bör ta hänsyn till att befintliga hus samkomponerats med topografin och i vissa fall är
avsedda att tecknas på håll.
- ✘ Ny byggnad bör anpassas till angränsande bebyggelse vad gäller storlek; volym och höjd.
- ✘ I särskilt värdefulla miljöer, t.ex. inom riksintresset LM-staden, kan det vara lämpligt att även
anpassa byggnadens karaktär till omgivningen.
- ✘ Minsta möjliga ingrepp i topografin bör eftersträvas.

Kompletteringsbebyggelsens skala bör anpassas till det befintliga gaturummet.

Denna kompletteringsbebyggelse vid Blommensbergsvägen avviker från det gängse byggnadssättet i Aspudden där punkthus uppförs på kuperad mark, företrädesvis på bergsryggar. Markbehandlingsens enkla karaktär stämmer dock överens med omgivningen.

Historik - Kvarteret Stavens utveckling och tidigare rivningar

Stadsplan 1918, av P O Hallman,
Källa: Stadsarkivet.

Karta 1927,
Källa: Stockholmskällan.

Kvarteret Staven

PO Hallmans plan från 1918

Kvarteret Staven har sitt ursprung i P O Hallmans plan från 1918 och är ett resultat av den kommunala bostadspolitiken och den sociala planeringen under första halvan av 1900-talet, den så kallade egnahemsrörelsen.

Hallman var i sin plan tydligt inspirerad av tidens ideal hämtade från trädgårdsstaden; gator som följer terrängen och bebyggelse som omges av grönska och med förgårdsmark sparad framför husen. Även om en del av den äldre stadsplanen kom att överges, främst de slutna kvarteren, så är strukturen i kvarteret Staven ett tydligt uttryck för hur kullarna i Aspudden sparades för villa- och småhusbebyggelse. Hallman lämnade ofta berg i dagen vilket är synligt i planen för kvarteret. Sparad naturmark är ett karaktäristiskt uttryck för stadsbyggandet under 1900-talet.

För fastigheterna gäller, enligt stadsplanen, planbestämmelsen B vilket innebär att användningen är kvartersmark för *öppet eller kopplat byggnadssätt*.

Karta 1927

På kartan från 1927 syns den tidigare fastighetsindelning i kvarteret.

Karta 1940

Kartan från 1940 visar hur de första villorna i kvarteret uppfördes, dels längs Eskilsvägen mot norr, dels mot Sjögårdsvägen i väster.

Staven 9, 10 och 11 var bland de fem första fastigheterna att bebyggas. Samtliga dessa tre hus uppfördes som enplanshus med källare under åren 1938–41. De uppfördes av Hyresgästernas Sparkasse- och Byggnadsförening i Stockholm, efter typritningar från arkitektkontoret HSB Riksförbunds egnahemsavdelning.

Småhuset på Staven 9 fick ny utvändigt fasadbeklädnad med sidiplattor vid mitten av 1950-talet.

Småhuset på Staven 10 byggdes under slutet på 1990-talet på med ett nytt våningsplan.

Småhuset på Staven 11 byggdes till 1947 och påbyggdes med ett våningsplan under 1990-talet. Byggnaden har även tilläggsisolerats och bytt panel.

Karta 1940,
Källa: Stockholmskällan.

>> Historik - Kvarteret Stavens utveckling och tidigare rivningar

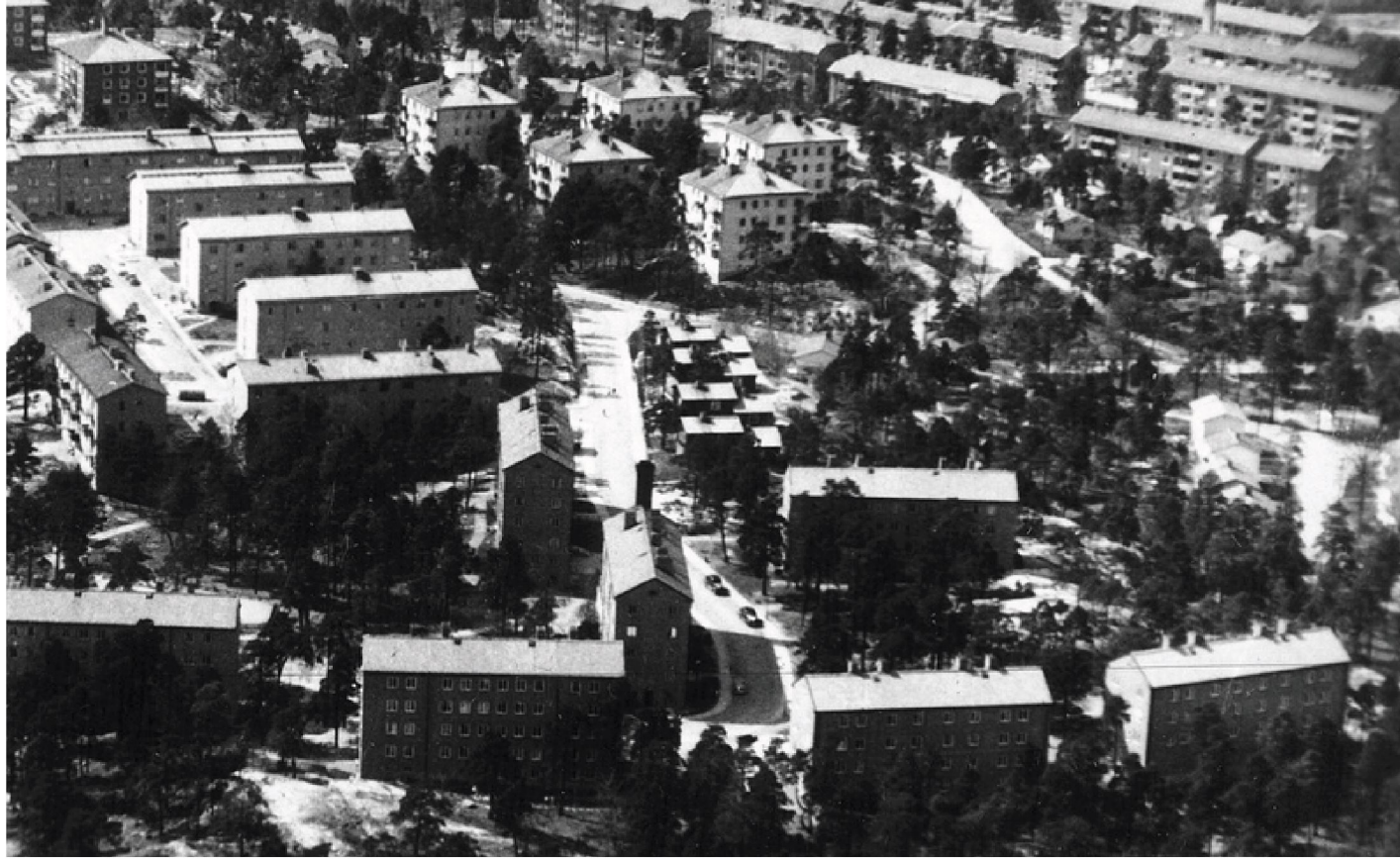

Foto ca 1950. Fyra enhetliga småhus på Staven 5-8 mitt i bilden.
Källa: Stockholms stadsmuseum. Fotograf: Okänd.

Ortofoto ca 1960.
Källa: Lantmäteriet.

Foto ca 1950

Under åren 1945-47 uppfördes efter ritningar från Stockholms Stads fastighetskontor Småstugebyrå ytterligare en grupp av hus inom kvarteret, längs med Schlytersvägen (tidigare Karlugnsvägen). Samtliga hus uppfördes efter småstugebyråns typritningar och det framgår på äldre foton som utformade med en utpräglat enhetlig karaktär. De karaktäriseras som hus i samma storlek och höjd och med samma förhållande till gatan.

Småhusen på Staven 5-8 uppfördes alla i en våning med källare, fasader med rödmålade stående träpanel och sadeltak med tegel. Byggnaderna har en förskjuten volym och omgärdas av en låg stenmur mot gatan. Byggnaderna var väl anpassade efter den kuperade terrängen med berg i dagen.

Småhuset på Staven 8 är den enda av dessa fyra småhus som är bevarad. Huset ligger beläget i den sydvästra delen av kvarteret med placering vid Schlytersvägen. Huset har bevarat mycket av sin ursprungliga karaktär

och Stockholms stadsmuseum har värderat den 2007 enligt följande:

"Typen är ovanlig och utgör därför ett viktigt dokument över småstugebyggandet i Stockholm. Företeelsen berättar om den sociala bostadspolitiken vid tiden och har ett samhällshistoriskt värde. Många av småstugorna har genom åren blivit förändrade, varför de få välbevarade stugorna har ett dokumentvärde."

Byggnaden på fastigheten Staven 8 har ett rivningslov beviljat från 2016 men rivningen har inte genomförts.

På ortofotot ca 1960 framgår även att byggnaderna på Staven 1 och 3 uppförts i kvarteret. Även byggnaden på Staven 3 har ett rivningslov beviljat från 2020.

>> Historik - Kvarteret Stavens utveckling och tidigare rivningar

Ortofoto ca 2020.
Källa: Lantmäteriet.

Foto ca 1950. Smalhus längs Schlytersvägens södra delar.
Källa: Stockholms stadsmuseum. Fotograf: Okänd.

Förändringar i kvarteret - rivning av småhus

Kvarteret har idag som helhet en förhållandevis välbevarad struktur sedan tidigt 1940-tal. De förändringar som haft störst påverkan på kulturmiljön är rivningarna av de tre småhusen och uppförandet av nya stadsradhus inom Staven 5-7. De nya stadsradhusen uppfördes under slutet av 2010-talet och innebar att en ny byggnadstyp introducerades i kvarteret. Länsstyrelsen som hanterade överklaganden i samband med byggandet bedömde att åtgärden var överensstämmande med gällande plan och att de nya byggnaderna inte innebar någon betydande negativ påverkan på områdets karaktär. Det senare motiverades framförallt med hänvisning till att byggnadstypen ansågs lämplig eftersom den redan existerade i närområdet. Rivningen innebar att endast en av de fyra utpräglade enhetliga småhusen idag är bevarade längs Schlytersvägen samt att en stor del omgivande naturmark gick förlorad.

Även rivningen av ett småhus på fastigheten Staven 9, som genomfördes under 2010-talet (rivningslov daterat 2015), har haft negativ påverkan på området. Den idag obebyggda fastigheten innebär ett tomrum i ett för kvarteret känsligt läge, i korsningen mellan Schlytersvägen och Sigfridsvägen. Gällande Staven 9 yttrade sig Stadsmuseet och Skönhetsrådet med fokus på utformningen av det flerbostadshus som föreslogs ersätta småhuset. Båda instanser var negativa till åtgärden bland annat med hänvisning till att den tänkta volymen planerades i en skala som saknade anpassning såväl till tomtens begränsade storlek och förutsättningar, som till kvarteret och området i stort. Vidare ansåg de att det var olyckligt att man raderar den sammanhållna och historiskt intressanta miljön.

Utöver den nu aktuella rivningen inom Staven 8, som beviljades rivningslov redan 2017, så har även ytterligare en fastighet, Staven 3, beviljats rivningslov 2020.

>> Historik - Kvarteret Stavens utveckling och tidigare rivningar

Småhus på Staven 9, idag rivet, 2007.

Källa: Stockholms stadsmuseum. Fotograf: Okänd.

Staven 8, 7, 6 och 5, 2007.

Källa: Stockholms stadsmuseum. Fotograf: Okänd.

Rivningarnas konsekvenser

Samtliga ovan nämnda rivningar avser att ersätta befintliga småhus med flerbostadshus av olika typer. Detta skifte kan få avgörande effekter på kulturmiljön och landskapet i ett längre tidsperspektiv.

För kvarteret Staven innebär det sammantaget att antalet friliggande småhus drastiskt skulle minska, från elva till tre. En liknande utvecklingen kan anas även i andra pågående planarbeten i Aspudden och dess konsekvenser kommer följaktligen påverka variationen bland olika byggnadstyper.

En svårighet i bedömningen är att småhusen, som föreslås rivas eller redan har rivits, enskilt inte alltid bär på så pass höga kulturhistoriska värden att de kan anses omistliga utifrån kulturhistorisk perspektiv. Däremot bidrar de var och en till en värdefull helhet avseende bebyggelseområdet i stort.

Följaktligen är det i föreliggande fall viktigt att beakta områdeskaraktären som helhet. Detta tar sig exempelvis uttryck i hur de olika bebyggelse typerna är placerade och grupperade samt gruppernas inbördes förhållande, för att bevara kulturmiljöns höga värde som helhet bör nya byggnader placeras med hänsyn till befintlig bebyggelsemiljö.

Samrådsförslag - övergripande beskrivning

Beskrivning

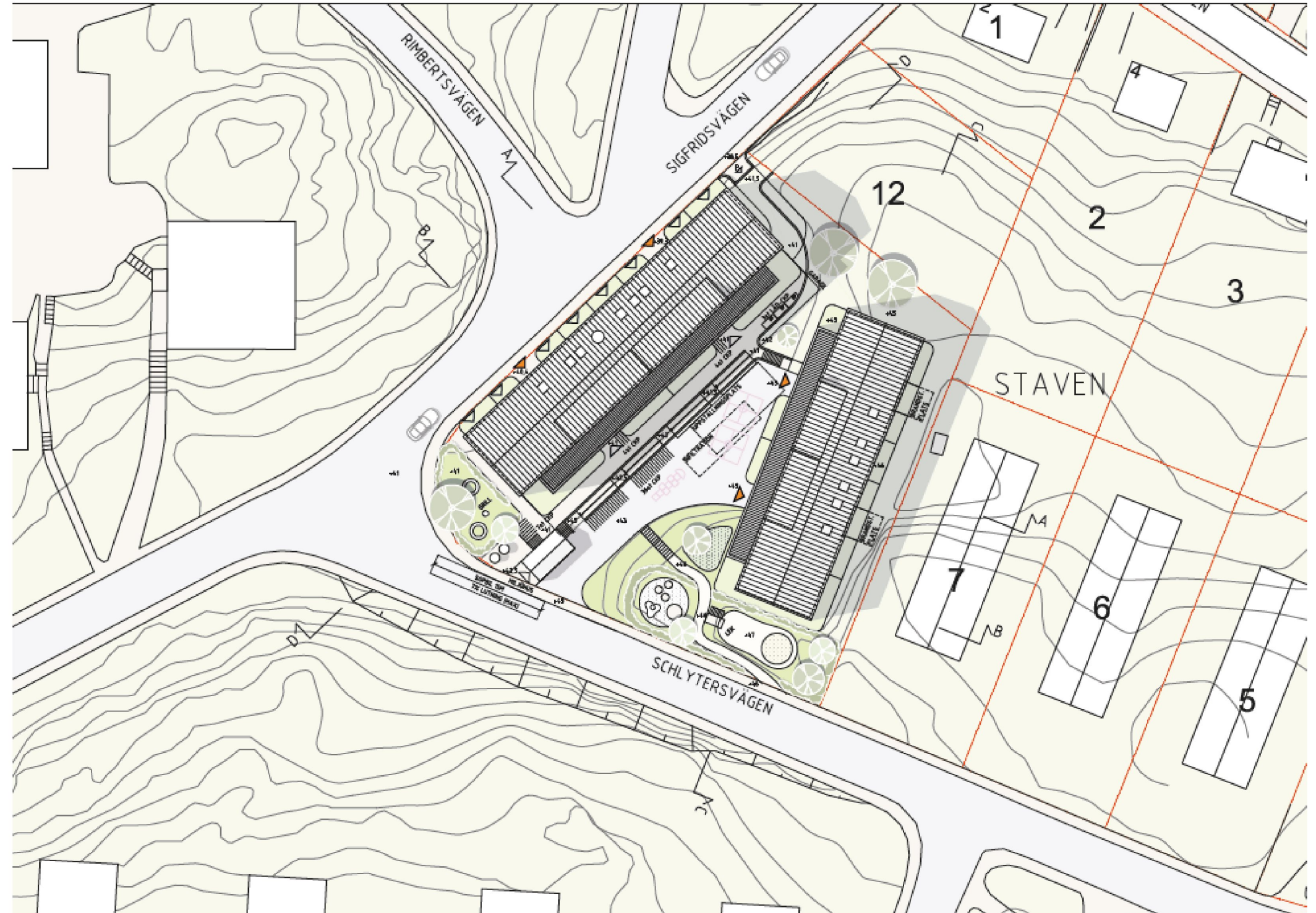
Förslaget beskrivs övergripande som referens till de analyser som görs i dokumentet. För detaljerad beskrivning, se underlag från Dinell Johansson.

Förslaget som prövas består av två lameller om totalt ca 65 lägenheter i fyra våningar med inredd vind. Den sluttande tomten gör att den ena lamellen får ytterligare en våning i sutterrängläge. Volymerna kännetecknas av sina smala gavlar med sadeltak som i sin form ansluter till omgivande bebyggelse.

Den sluttande tomten och husens placering bildar ett gårdsrum i flera nivåer som öppnar upp sig mot söder.

Byggnaderna är putsade och varje volym är uppdelad i två delar med olika kulör för att bryta upp den upplevda skalan. Detaljeringen hämtar inspiration från omgivande bebyggelse med detaljer som tydliga takutsprång och olikfärgad fönsterkarm och fönsterbåge.

Arkitektoniskt är husen inspirerade av smalhusbebyggelsen i området men med nytolkningar av vissa egenskaper vilket ger husen en mer samtida karaktär.

Vystudier

Vystudierna genomförs för att visualisera och analysera förslaget påverkan på upplevelsen inom och utanför projektområdet.

Först beskrivs ett fotografi av nuläget med hänvisning till de kvalitéer som identifierats med hjälp av områdesprogrammet och kulturmiljöutredningen. Sedan beskrivs en rendering hämtad ur projektets modell.

Vypunkterna är tagna från ungefär samma plats men är endast att betrakta som hjälpmedel och inte en exakt återgivning. Syftet är inte heller att beskriva den exakta skillnaden gentemot nuläget som exempelvis ett fotomontage gör, fokus ligger istället på att beskriva den övergripande förändring som förslaget innebär och vilka kvalitéer som bevaras, utvecklas eller försvinner ur ett kulturmiljöperspektiv.

Fotografierna är tagna i september/oktober 2019, vilket innebär att växtligheten döljer en merpart av planområdets bebyggelse. Renderingarna är hämtade ur en modell från Dinell Johansson.

Vypunkter

- Vy 1: är tagen från Sigfridsvägen
- Vy 2: är tagen från Alvastravägen
- Vy 3: är tagen från Schlytersvägen

Vyer - placering vid befintlig situation.
Bildkälla: Lantmäteriet.

Vy - Sigfridsvägen

Vy 1 - från Sigfridsvägen mot öster, fastighet Staven 9 i förgrunden, befintlig situation

Nuläge

Vyn är tagen från Sigfridsvägen, väster om om projektområdet.

Topografin med höjden inom kvarteret Staven är ett framträdande inslag i vyn.

Närmiljön inramas av grönska som dominerar vyn. Småhuset på Staven 10, framförallt dess sadeltak, kan anas genom växtligheten.

Den direkta anslutningen av vägar till gårdar och gröna partier är tydlig.

Den obebyggda fastigheten Staven 9 dominerar vyn i förgrunden med sin tidigare infart, parkering och synlig berghäll.

Nya stadsradhusen (Staven 5-7) skapar en siluett bakom det bevarade röda småhuset på Staven 8.

Vy 1 - från Sigfridsvägen mot öster, fastighet Staven 9 i förgrunden, analys av förslagets påverkan på kulturmiljön

Förslaget

I renderingen kommer de två nya lamellerna att utgöra framträdande volymer i fonden på Sigfridsvägen, där vägen delar sig i en T-korsning mot Schlytersvägen. Detta kommer innebära en markant skalförskjutning i kvarteret och att anpassningar till den komplexa topografin blir svårare att avläsa.

Den västra lamellen är placerad längs med och betonar Sigfridsvägen. Den nya byggnaden kommer ge ett mer slutet byggnadssätt mot Sigfridsvägen och samtidigt en för området karaktäristisk smal gavel mot öster.

De nya byggnaderna kommer utgöra en ny fond som döljer bakomliggande natur och delvis utgöra en siluett i denna rendering.

Placeringen av de två husen bildar ett gårdsrum mellan sig som öppnar upp sig mot söder och bidrar till viss sparad naturmark. Detta kan delvis upplevas i renderingen. I övrigt visar renderingen att en stor del öppenhet och naturmark kommer byggas igen. Träd och övrig historisk grönstruktur kommer till största delen att försvinna inom fastigheterna.

Småhusbebyggelse på Staven 8 och 10 rivs.

Vy - Alvastravägen

Vy 2 - från Alvastravägen mot Sigfridsvägen och Kvarteret Staven, befintlig situation

Nuläge

Vyn är tagen från Alvastravägen, norr om om projektområdet och norr om Staven 10-11.

Närmiljön inramas av grönska som helt dominerar vyn.

Småhuset på Staven 11, framförallt med senare tillbyggt garage mot gatan, kan anas genom växtligheten.

Fastigheternas förgårdsmark markeras tydligt genom en låg terrassmur mot gatan. Den direkta anslutningen av väg till gårdar, infart och gröna partier är tydlig.

Där naturmark och växtlighet tonar ner sig sticker en röd gavelfasad i kvarteret Pekpinnen fram och taket från småhus på Staven 10 kan anas.

Vy 2 - från Alvastravägen mot Sigfridsvägen och Kvarteret Staven, analys av förslagets påverkan på kulturmiljön

Förslaget

I renderingen kommer de två nya lamellerna att utgöra framträdande volymer i kvarteret Staven, vilket kommer innebära en markant skalförskjutning i kvarteret. Anpassningar till den komplexa topografin kommer i denna rendering delvis vara möjliga att avläsa på grund av de nya husens placering som ger en tydligare upplevelse av höjdskillnaderna.

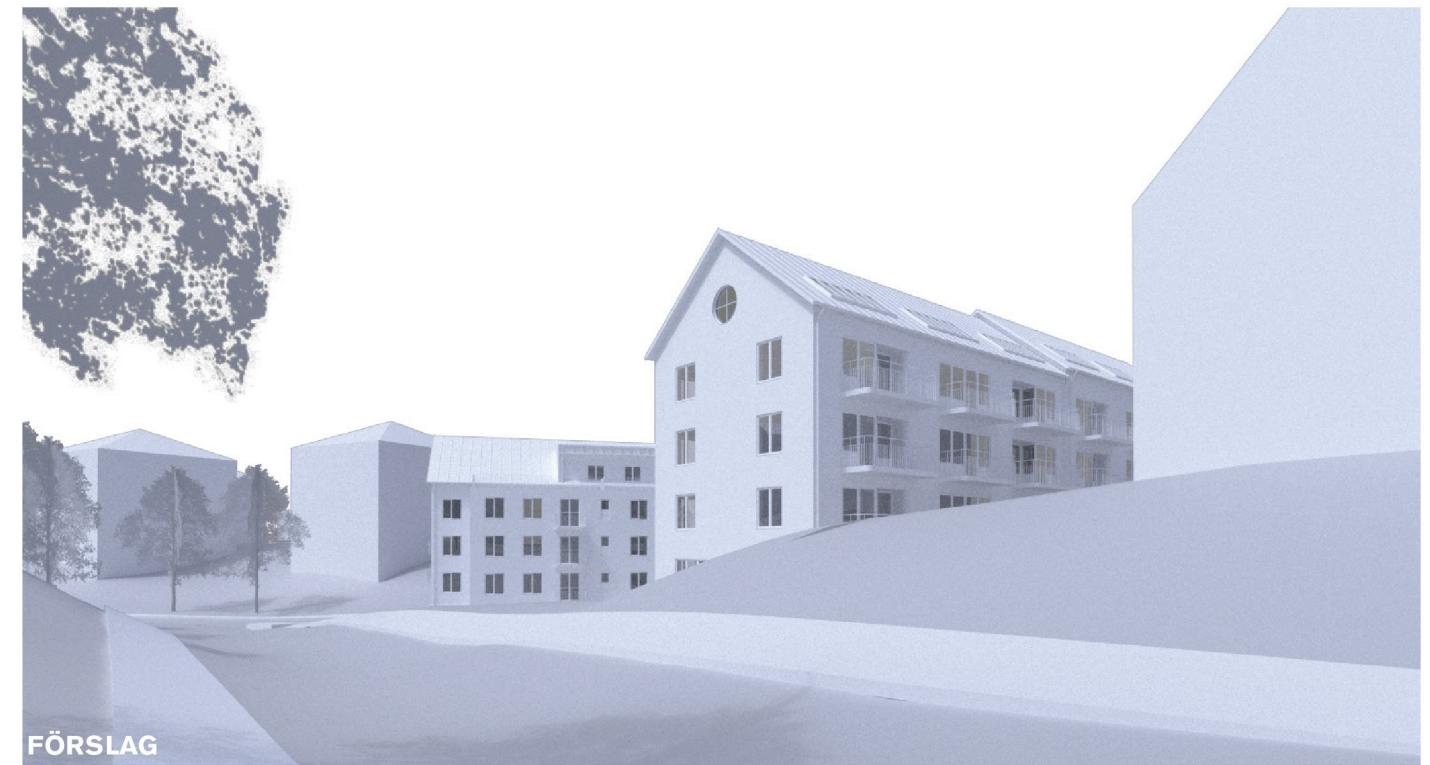
I renderingen framträder även delvis naturmark norr om projektområdet. Naturmarken kommer dock troligen omdanas och i övrigt visar renderingen att en stor del träd och övrig historisk grönska kommer att försvinna inom fastigheterna.

Den västra lamellen är placerad längs med och betonar Sigfridsvägen. Den nya byggnaden kommer ge ett mer slutet byggnadssätt mot Sigfridsvägen.

Småhus i Pekpinnen kommer delvis att döljas och småhusbebyggelse på Staven 10 och 11 rivs.

Vy - Schlytersvägen

Vy 3 - från Schlytersvägen mot nordväst, Kvarteret Staven, Doppingen och Sigfridsvägen, befintlig situation

Nuläge

Vyn är tagen från Schlytersvägen, sydöst om om projektområdet.

Den komplexa topografin med höjden inom kvarteret Staven är ett framträdande inslag i vyn.

Hårdgjorda ytor på Staven 7 (i förgrunden till höger) kontrasterar mot grönskan kring det röda småhuset på Staven 8. Övergången mellan fastigheterna markeras genom senare stödmurar och berg i dagen.

Naturmark och grönska är framträdande ner mot och längs med Sigfridsvägen i fonden, samt delvis i korsningen med Schlytersvägen.

Småhuset på Staven 8 dominerar mitt i bild, delvis på grund av den förhållandevis nya och öppna hårdgjorda parkeringsytan på Staven 7.

Punkthus på Doppingen 4 kan anas i bakgrunden mellan grönskan.

Vy 3 - från Schlytersvägen mot nordväst och Kvarteret Staven och Doppingen, analys av förslagets påverkan på kulturmiljön

Förslaget

I renderingen kommer de två nya lamellerna att utgöra framträdande volymer i kvarteret Staven, vilket kommer innebära en markant skalförskjutning i kvarteret. Effekten av skalförskjutningen kan komma upplevas mildare på grund av de sedan tidigare uppförda stadsradhusen längs med Schlytersvägen.

Anpassningar till den komplexa topografin kommer i denna rendering delvis vara möjliga att avläsa på grund av de nya husens placering som ger en tydligare upplevelse av höjdskillnaderna. Även den öppna gården mot söder framgår. I övrigt visar renderingen knappt någon bevarad naturmark.

Den västra lamellen är placerad längs med och betonar Sigfridsvägen i fonden. I renderingen framgår både att de nya lamellerna är placerade förhållandevis nära varandra men även nära huset på Staven 7 och Doppingen 4 i angränsande kvarter. Punkthuset på Doppingen 4 kommer delvis döljas och småhusbebyggelse på Staven 8 rivs.

Antikvarisk konsekvensanalys

Sammanfattning av kulturhistoriska värden för de aktuella fastigheterna

Planstruktur

Kvarteret Staven är en typisk, tydlig och delvis välbevarad representant för utvidgningen av Stockholm på 1930-40 talet och har därmed ett samhällshistoriskt värde. Planen har en asymmetrisk form som är konsekvent utförd med småhusbebyggelsen placerad efter terrängens förutsättningar, karakteristisk för Aspudden. På höjden och mellan husen finns obebyggd naturmark.

Bebyggelsens anpassning till topografin och sparad naturmark

De aktuella fastigheterna på Staven 8-11 och i synnerhet bebyggelsens anpassning till befintlig topografi kan berätta något om tidens samhällsplanering och byggande, men bidrar även till upplevelsevärden på platsen.

Den sparade naturmarken omkring och mellan byggnaderna speglar den äldre stadsplanen och den tidens sätt att hantera topografin i samband med byggandet, vilket bidrar till kvarterets samhällshistoriska värde men även till miljöskapande värden. Sparad naturmark har även ett landskaps- och naturvärde i sig – bebyggelsen förstärker naturens karaktär.

T.v: Naturmark med framträdande berghäll, som i förslaget kan sparas mot Schlytersvägen i söder.

T.h: Vy över rivningstomten på Staven 9, med gavlar på smalhus i kvarteret Pekpinnen i bakgrunden.

Småhusbebyggelse som typbyggnader

Småhusbebyggelsen som typbyggnader speglar den sociala bostadspolitiken, egnahemsrörelsen, men även hur denna del av Aspudden planerades och slutligen uppfördes.

Byggnaderna utgör sammantaget ett tidstypiskt och i huvudsak välbevarat småhusområde uppfört i en kuperad terräng. Gatubilden karaktäriseras till stor del av hus i samma storlek och höjd och med samma förhållande till gatan. Småhusen i kvarteret är en viktig del i den samlade bilden av grupperade bebyggelsetyper i Aspudden.

Sammanfattningsvis uttrycker fastigheterna såväl *samhällshistoriska värden* som *socialhistoriska värden* samt *byggnadshistoriska* och *miljöskapande värden*.

Antikvarisk konsekvensanalys - slutsatser

Efter rivningen av småhuset på Staven 9 (rivningslov 2015) har flera olika alternativa förslag till nybyggnad arbetats fram och prövats. Även i den långa process som föregått nuvarande förslag så har flera olika utföranden diskuterats, bland annat ett förslag med tre friliggande stadsvillor. Strävan i förslagen har varit att finna bästa lämpliga anpassning på platsen och samtidigt skapa så stor bostadsyta som möjligt på en förhållandevis liten projektyta med komplex topografi.

En utgångspunkt för projektet är att det finns ett behov av att nämnda fastighet bebyggs. Valet av lameller som byggnadstyp bedöms som positivt utifrån antikvariskt perspektiv. Lamellerna enligt nuvarande förslag bedöms, i enlighet med stadens Start-PM, hålla en hög arkitektonisk kvalitet och syfta till att skapa ett mer homogent uttryck och en sammanhållen helhet i Aspudden. Stor omsorg har lagts avseende den arkitektoniska utformningen av detaljer som sockel, entrépartier och fönster, med tydliga referenser men också nytolkningar jämfört med andra smalhus i närmiljön.

Den föreslagna planen innebär dock en kraftigt förändrad exploateringsgrad vilket gör att flera karaktäristiska uttryck försvagas och att de kulturhistoriska värdena därmed riskerar att minska.

Rivning av småhusbebyggelse

Den sammantagna rivningen av de tre småhusen i sig bedöms få måttlig påverkan på den lokala kulturmiljön. Byggnaden på Staven 8 är grönklassad av stadsmuseet och har ett dokumentvärde som en bevarad del av tidigare fyra enhetliga typhus längs Schlytersvägen. Övriga småhus som föreslås rivas besitter inte så pass höga kulturhistoriska värden att de var för sig kan anses vara omistliga, däremot bidrar de till kvarterets upplevelsevärde som helhet. Variationen av bebyggelsetyper i kvarteret Staven kommer minska när tre småhus (tidigare fyra) ersätts med två smalhus. En förändrad variation av byggnadstyper kommer troligen även påverka Aspudden i ett större perspektiv eftersom det bryter ett historiskt stadsplanemönster med sammanhängande grupper av byggnadstyper.

Anpassning till topografin och sparad naturmark

Den föreslagna planen innebär ingrepp i topografi och naturmark som bedöms få stor påverkan på den lokala kulturmiljön. Nya större byggnadsvolymer innebär att en del av den medvetet sparade naturmarken och förgårdsmarken, spår från den tidigare stadsplanen och äldre byggnadsskick, kommer att försvinna.

Delar av synliga berg och äldre tallar framförallt i de norra delarna av fastigheten riskerar att skadas eller helt försvinna. Omfattande sprängningar kommer behöva utföras vilket leder till att höga stödmurar tillkommer.

Enligt rekommendationer i kulturmiljöutredningen (s. 21) så bör nya byggnader placeras med hänsyn till lamellhustankarna om ljus och luft mellan husen samt med förgårdsmark. Rekommendationerna är svåra att efterleva med krav på större byggnader jämfört med vad platsen ursprungligen avsåg, och utifrån antikvariskt perspektiv så skulle det vara önskvärt att förslaget omfattade endast en lamell. Längs Schlytersvägen ligger idag en framträdande berghäll som i förslaget kommer kunna sparas, vilket får betraktas som en viktig åtgärd som delvis kan väga upp för förluster i andra delar av projektområdet och bidrar till topografisk variation och karaktär även i det nya förslaget.

I stadens Start-PM (s.6) anges att bebyggelsens placering vid gatan ska skapa aktiva gaturum och samtidigt behålla Aspuddens grönskande karaktär genom planerad förgårdsmark och/eller grönska mellan byggnader. Såväl planerad förgårdsmark som grönska mellan byggnaderna bedöms i begänsad del bevaras men också delvis nytolkas i föreliggande förslag. Den föreslagna planen, framförallt avseende smalhuset mot Sigfridsvägen, kommer troligen ge ett mer slutet byggnadssätt mot gatan.

Samtidigt levandegörs gatumiljön så långt möjligt genom uteplatser med entréer via trappor mot gatan, samt genom att de nedersta lägenheterna ges en annorlunda fönstersättning än i övrigt.

Det är positivt med parkering i garage för att undvika hårdgjorda ytor liknande de på Staven 5-7.

>> Antikvarisk konsekvensanalys

Förändrad planstruktur

Den typiska planstrukturen kommer påverkas av skäl som redan nämnts under rubrikerna ovan, det vill säga genom en förändrad variation av byggnadstyper som bryter ett historiskt stadsplanemönster. Planförslaget innebär att en ny typologi och en ny skala introduceras i planstrukturen. Typologin och skalan är inspirerad av smalhusbebyggelse i angränsande kvarter. I kvarteret Käppen finns byggnader med fyra våningar och i kvarteret Pekpinnen finns smalhus med tre våningar. Den föreslagna förändringen bedöms få stor påverkan på den lokala kulturmiljön inom kvarteret Staven och dess omgivande kvarter.

Nya större byggnadsvolymer kommer även påverka kvarterets upplevelse vad gäller siktlinjer och fondmotiv, framförallt från Sigfridsgatan i söder och Schlytersvägen mot väster. Den idag obebyggda hörnfastigheten på Staven 9 är dock upplevelsemässigt inte positiv för kvarteret eller platsen som helhet.

Påverkan i ett större perspektiv

Bedömningarna i analysen avser i huvudsak det aktuella projektområdet och dess plats inom kvarteret Staven, men förslaget innebär även påverkan på den mer övergripande kulturmiljön i Aspudden. Dessa övergripande och långsiktiga konsekvenser är dock svåra att överblicka.

För varje genomförd detaljplan som medför rivning av småhus och ersätter dessa med flerbostadshus så ökar följaktligen risken för att Aspuddens utpekade kulturhistoriska värde som helhet minskar. Stadsmuseet anser exempelvis i sin bedömning att aktuella byggnader utgör de "enda småstugorna av den här stugtypen och/eller ett av få bevarade småstugeområden i Aspudden". De samlade effekterna av pågående utveckling i hela Aspudden måste dock bedömas i ett större perspektiv och baseras på en fördjupning av befintliga kunskapsunderlag.

Huruvida här bedömd påverkan, på såväl den lokala kulturmiljön som påverkan i ett större perspektiv inom Aspudden, kan accepteras eller inte är upp till dels Stockholms stad, dels berörda remissinstanser och sakägare att ta ställning till i planprocessen. De har då att ta ställning till om Plan och bygglagen 2 kap. 6 § uppfylls:

"Vid planläggning [...] ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan. Vid planläggning [...] ska bebyggelseområdets särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden skyddas. Ändringar och tillägg i bebyggelsen ska göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas".

Nyréns Arkitektkontor
2020